

4, 5, 7 Nisan 2011

KIBRIS GAZETESİ

OSMANLI'YA İSYAN EDEN BİR KIBRISLI (31 MART OLAYI ve DERVİŞ VAHDETİ)  
(1-3)

Prof.Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

Osmanlıya isyan eden bir Kıbrıslı (31 Mart olayı ve Derviş Vahdeti)



KONUK YAZAR

Pazartesi 4 Nisan 2011

Prof. Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

Hakkında onlarca kitap ve yüzlerce makale yazılmış olan "31Mart vakası"nın nedenlerini, nasıl gerçekleştiğini ve sonuçlarını yarım sayfalık bir gazete makalesinde ele alabilmek mümkün değildir. Miladi takvimle, aslında 13 Nisan 1909 da yaşanmış olan bu ayaklanmayı Kıbrıslı okurlar için çekici kılabilecek unsur ise, olayın nedenleri ve sonuçlarından ziyade, belki de ayaklanmanın gerçekleşmesinde çok önemli bir rol oynayan Derviş Vahdeti'nin Kıbrıs kökenli bir gazeteci ve deyim yerindeyse biraz da sahte bir din adamı olmasıdır. Diğer bir deyişle, Kıbrıs'ta doğmuş, öğrenimini bu adada tamamlamış olan bir Kıbrıslı Türk, Osmanlı İmparatorluğunun çöküş döneminin sonlarına doğru İstanbul'da meydana gelen ve en azından görünürde de olsa şeriatçı niteliği ağır basan meşrutiyet ve padişah karşıtı bir ayaklanmanın başlatılmasında çok önemli bir rol oynamıştır. İdari, mali ve askeri bakımdan zaten çökmüş bulunan imparatorluğun 31 Mart vakasından sonra bir daha hiç toparlanamadığı ve 10 yıl gibi kısa bir zaman dilimi içerisinde dağıldığı düşünüldüğünde, Vahdeti ve faaliyetlerinin, sadece 31 Mart vakasının meydana gelmesiyle sınırlı olsa bile, imparatorluğu dağılma sürecine sokan nedenler arasında sayılması herhalde pek yanlış olmayacaktır.

31 Mart vakası dendiğinde akla gelen ilk isim olan Derviş Vahdeti kimdir? Nasıl yetişmiş, neler yaşamış ve bu ayaklanmanın örgütlenmesinde nasıl bir rol oynamıştır? Derviş Vahdeti 1869 yılında Lefkoşa'da doğmuştur. Babası, ayakkabıcı esnaftan Mahmut Ağa'dır. Yargılanırken verdiği ifadeden anlaşıldığı kadarıyla çok fakir bir çocukluk yaşamıştır. Vahdeti bu ifadesinde "babasının bütün gün çalıştığını, bir lokma ekmek parası kazandığını, ufacık bir evde herkesin bir yorgan altında soğuktan titrediğini, bir sıcak çorba bile içemediklerini" dile getirmiştir. Dört yaşında okula gitmiş ve on dört yaşında hafız olmuştur. Derviş on altı yaşında iken annesi intihar etmiş ve yirmi bir yaşındayken de babası vefat etmiştir. Medreseye giren, Arapça ve fıkıh dersleri alan, fakat buna rağmen düzensiz bir din eğitimi aldığı tarihçilerce kabul edilen Derviş bu yıllar içinde Nakşibendi tarikatına intisap etmiştir. Bu yıllarda, Vahdeti Ayasofya camiine müezzin olmuş ve kendisini "Amentü billahiye inanan, padişahı peygamber halifesi olarak bilen ve zaruretler yasakları mubah kılar fıkıh kaidesine bağlı olan" bir din adamı olarak

tanımlamıştır.

Kıbrıs'tan İstanbul'a gidip gelmeler artınca Vahdeti de İstanbul'a gitti ve iki ay kaldı. Bu kısa süreli İstanbul seyahati Vahdeti'nin dünyasını değiştirdi. Gözü hep yukarılarda olan Vahdeti, yükselebilmek için İngilizce öğrenmesinin şart olduğunu anladı ve Kıbrıs'a dönüşte Larnaka'daki bir misyoner okulunda İngilizce öğrenmeye başladı. Ancak kilisede vaaz dinlenmeye zorlanınca okulu bıraktı. Kıbrıs'ta Hürriyet, Mizan ve Meşveret gazetelerini izlemeye başladı. İstanbul'dan gelerek Kıbrıs üzerinden Paris'e gitmek isteyen hürriyetçi gençlere yardım etti, Avrupa'da yayınlanan hürriyetçi yayınları Kıbrıs'ta gizlice dağıttı. Adı Jön Türk'e çıktı ve hatta, bir ara padişaha dil uzattığı için sorguya bile çekildi. Yaşı 20 yi geçmiş ve yeterince İngilizce öğrenmişti. İngiliz idaresinde memur oldu. Çok çalışarak memuriyette de yükseldi. Vahdeti, bu dönemini ise, "Kıyafet değiştirip hükümet memuru oldum. Kraliçe adına verilen balolarda redingotlu, eldivenli bir adam olarak görüldüm. Yirmi beş yıl hocalık mesleğinde, hoca itikadında, medrese köşelerinde olan ben şimdi medeni!..." demek suretiyle biraz da kendisiyle alay ederek anlatmaktan kaçınmamıştır.

"Her yüksek dereceye ayak bastıkça gözlerim daha da ileriye çevriliyordu" demek suretiyle karakterinin temel özelliği olan "hırsını" ortaya koyan Vahdeti, elde ettikleriyle yetinmemiş ve 1902 yılında tekrar İstanbul'a gitmiştir. Parası kalmayınca Dahiliye Nazırı Memduh paşaya yazdığı bir dilekçeyle devlette iş buldu ve İskan-ı Muhacirin dairesine yerleştirildi. Bu arada Memduh Paşa yalısında da imamlık yapıyordu. Ancak dairede kendisine verilen "temize çekme işini" yaşa ve tecrübesine uygun bulmayınca aşağılandığı gerekçesiyle yazdığı şikayet dilekçesi üzerine il dışına sürülmek üzere tutuklandı. Ailesinden habersiz 34 gün Mehterhane'de tutuklu kaldıktan sonra hasta karısıyla birlikte Mekke vapuruna bindirilerek Samsun yoluyla Diyarbakır'a sürüldü. Üç buçuk yıl kaldığı bu şehirde "Üstad-ı Hürriyet" dediği Ziya Gökalp'le tanıştı ve sohbetlerinden, felsefesinden etkilendi. Derviş bu arada Şeyh Hacı Ahmet ile de görüşerek dini bilgilerini arttırdı ve "Vahdeti" mahlasını da bu yeni düşünce yapısıyla benimsedi. Diyarbakır'da yapılan bir telgrafhane işgaline karışan Derviş, kıyafet değiştirerek ve eşini de yalnız bırakarak sürgün şehrinden kaçtı. Ama Fırat'ı geçerken Birecik'te yakalandı ve kendisini "din ve vatan haini" olarak bilen bir jandarma tarafından elleri kelepçeli bir şekilde 12 gün yürütülerek Diyarbakır'a geri getirildi. 15 gün hapis yattıktan sonra serbest bırakıldı ve Meşrutiyetin ilanı üzerine af çıkınca tekrar Kıbrıs'a döndü.

Bunca yaşadıklarına rağmen gözü hala yükseklerde olan Vahdeti, Kıbrıs'taki malını mülkünü satarak tekrar İstanbul yollarına düştü. Ama artık İstanbul Vahdeti'nin bildiği eski İstanbul değildi. Meşrutiyet ilan edilmiş, parlamento ve hükümet yenilenmiş ve şehri tam bir hürriyet havası sarmıştı. Bu hürriyet ortamı içinde aslında şehre ve siyasete tam bir başı bozukluk hakimdi. Yine bu hava içinde her türlü siyasi görüşü temsil eden cemiyetler ve gazeteler de mantar gibi çoğalmıştı. Ancak esen bu hürriyet havası, İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) ile II. Abdülhamit ve İngilizler arasındaki gizli iktidar mücadelesine son vermemiş, tam tersine, mücadele, oluşan başıbozuk ortam nedeniyle daha da şiddetlenmişti. Bu kaypak ve kaygan ortamda Vahdeti ilk önce eski işine dönmek istedi, ancak bu isteği kabul edilmedi. Bu arada, oluşan yeni ortamda İslamcı/şeriatçı akımların ve bunların yayın organları olan gazetelerin giderek çoğaldığını gözlemleyen Vahdeti, İslamcı/şeriatçı bir gazete çıkarmaya karar verdi ve Aralık 1908 de "Volkan" isimli kendi gazetesini yayınlamaya başladı. Kendi ifadesiyle "İslamcı, hürriyetçi ve insanîyetçi" bir içeriğe sahip olan bu gazeteyle Vahdeti daha çok öne çıkmayı, daha fazla tanınmayı ve bu yolla saraya daha fazla yaklaşmayı amaçlamıştı.

Devamı yarın



Dünden devam  
Prof. Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

Salı 5 Nisan 2011

Vahdeti, gazetesinde dönemin İslamcı/şeriatçı yazarları olan Saidi Kürdi (Nursi), Ömer Faruk Efendi, Abbas Lütfi Efendi, Mehmet Sıtkı gibi yazarlara yer vermiştir. Bu yazarların hemen hepsi, “batılılaşma” ve “modernleşme” ile alay eden, bu gelişmeyi beğenmeyen ve reddeden yazılar yazmışlardır. Gazetesinde “dinin devlete hakim olmasını ve Avrupa delisi üç beş adamla devletin idare edilemeyeceğini, bu ittihatçılarla savaşılması gerektiğini” savunan Vahdeti'nin faaliyetleri bu gazeteyi yayınlamakla kalmamıştır. Vahdeti muhalefetini giderek büyütmüş ve bir “İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti” kurarak Volkan gazetesini bu şeriatçı kuruluşun yayın organı yapmıştır. Gazetede yazılan yazıların İslamcı/şeriatçı kesimde yandaş bulması, birçok medrese öğrencisinin ve din adamının cemiyete üye olmasına yol açmıştır. Cemiyete özellikle alaylı askerlerin üye olduğu ve cemiyet üyesi olan sarıklı hocaların da meşrutiyeti korumak için Rumeli'nden getirilen “avcı taburları”nın kışlasına giderek şeriat propagandası yaptıkları bir merkez haline dönüşmüştür. Vahdeti, 16 Mart'ta İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin tüzüğünü ve idare meclisi üyelerinin isimlerini yayınladı ve Peygamberin doğum günü olan 3 Nisan'da Ayasofya camiinde okunacak olan mevlitten sonra resmen açılacağını gazetesinde duyurarak tüm Müslümanların birer yeşil sancakla bu açılışa davet etmiştir. Cemiyetin açılışı tek kelimeyle muhteşem olur. Binlerce sarıklı hoca, ulema, medrese öğrencileri ve Müslüman halk ellerinde yeşil sancaklarla Ayasofya meydanını ve camisini doldurur. Saidi Kürd-i de oradadır ve bir konuşma yapar. Mevlit okunur, tekbir getirilir ve şeriat yanlısı sloganlar atılır, kurbanlar kesilir. Vahdeti'nin istediği gerçekleşmiş ve zaten meşhur olma yoluna girmiş olan Vahdeti, artık İstanbul'daki şeriatçı örgütlenmenin lideri konumuna gelmiştir. Kendisi de artık gücünün farkındadır ve “ Cemiyetimiz her haliyle İslamiyet'in ortaya çıkışını andırıyor. İslamiyet'e akın akın aşiretler, kabileler koşuyordu. Bizim cemiyetimize de kabile kabile köyler ve ilçeler katılıyor” demek suretiyle ne kadar güçlü bir konumda olduğunun altını çizerek.

İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin resmen kurulmasından sonra Vahdeti'nin de Volkan gazetesindeki muhalefetinin dozu artar. Tam bu günlerde Serbesti gazetesinin baş yazarı olan ve İTC'ni şiddetle eleştiren Hasan Fehmi'nin öldürülmesi zaten gergin olan ortamı daha da karıştırır. Bu olaydan sonra iktidara açıkça kafa tutmaya başlayan Vahdeti, İstanbul'da yayınlanan diğer muhalif gazeteler olan İkdam, Serbesti, Mizan ve Osmanlı gazetelerinin ve onların okuyucu kitlesinin de yanlarında olmasını ister. Yaptığı çağrı da son derece etkilidir: “Acele et Mizan, Arş İleri Serbesti, İmdat Osmanlı! Sebat et İkdam...Hakperest matbuat, hep hücum edelim! İşte kal'a-i istibdat! İşte hürriyet, kolları zincirli! Bize imdat diyor. İşte Volkan sancaktarlık görevini üstlenmiş ilerliyor. Arş ileri! Şehit olursam da siz dönmeyiniz. Zira zafer bizimdir, halk bizimledir.” Vahdeti'nin bu çağrıları da etkili olmuş ve bir muhalefet partisi olarak Prens Sabahattin tarafından kurulmuş olan İngiliz yanlısı “Ahrar Fırkası” da yayın organı olan Osmanlı Gazetesinde cemiyetin yanında yer aldığını açıklamıştır.

Rumi takvimle 31 Mart'a gelindiğinde İstanbul kibrit çakılsa patlayacak kadar gergindir. Nitekim ilk kibrit de, aslında meşrutiyeti korumakla görevli olan 4.avcı taburunun Taşkışla'da ayaklanmasıyla çakılmıştır. Daha gece yarısı alaylı Hamdi Çavuş'un liderliğinde ayaklanan bu tabur, mektepli subayları tutuklayarak kışlasından çıkmış ve diğer kışlalara da uğrayıp asker yandaşlarını çoğaltarak Ayasofya'ya doğru yürüyüşe geçmiştir. Yazıcı Mehmet Çavuş, tüfekçi ustası Arif Çavuş gibi alaylı cahillerin “şeriat isteriz” nidalarıyla yürüyüşe geçen bu tabur, ellerinde İttihat-ı Muhammedi Cemiyetinin açılış gecesinde dağıtılan yeşil sancakları taşıyan cüppeli ve sarıklı hocaların da katılımıyla Ayasofya'ya varmıştır. Kalabalık o derece artmıştır ki, bir ucu Ayasofya'da iken, diğer ucu Galata köprüsündedir. Şeriat isteminden sonra sıra “kelle istemeye” gelmiş ve Meclis Başkanı Ali Rıza Bey'le, Hassa Alayı komutanı Muhtar Paşa'nın kelleleri istenmiştir. Bu arada, kana susamış olan bu kalabalık, Harbiye Nazırı Ali Paşa'ya benzettikleri Adliye Nazırı Nazım Paşa'yı yoldan çevirerek linç etmiş ve Meclisi de basarak Lazkiye milletvekili Emin Arslan Bey'i, gazeteci Hüseyin Cahit'e benzeterek öldürmüşlerdir. Aynı şekilde, Asar-ı Tevfik zırhlısının süvarisi Ali Kabuli Bey de sorguya götürülürken linç edilmiştir. Merkezi bir otoritenin yokluğundan yararlanarak İstanbul'un batı yakasını ele geçiren isyancılar Tanin ve Şurayı Ümmet Gazetelerinin idari binalarını darmadağın etmişler, İTC'nin merkezini basmışlar ve “mektepli” olarak gördükleri tüm askeri şahısları

süngülemişlerdir. İsyancılar, daha sonra Yıldız Sarayını yağmalamaktan kaçınmamışlardır. Üstelik ayaklanma İstanbul'la da sınırlı kalmamış ve Bursa, Bergama, Karahisar, Erzincan, Diyarbakır, Medine ve Şam'da da şeriatçı kıpırdanmalar başlamıştır.

Padişah olayı ertesi sabah öğrenmiş ve isyancıların tüm isteklerini neredeyse kabul etmişti. Hükümet istifa etmiş ve sadrazamla Harbiye Nazırı değiştirilmiş ve tüm isyancıların bağışlanacağı sözü verilmişti. Olayın Selanik'te konuşlanmış bulunan 3. Ordu tarafından öğrenilmesi üzerine, Kolağası Mustafa Kemal'in önerisiyle "Hareket Ordusu" olarak adlandırılmış bulunan askeri birlik Mahmut Şevket Paşa komutasında İstanbul'a doğru hareket etti. Kurmay başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı ve bünyesinde Enver Bey, Ali Fethi Bey, Kazım Bey İsmail Hakkı Bey, İsmet Bey gibi, daha sonraki yıllarda Mustafa Kemal'in kadrosunda yer alacak olan genç subayları bulunduran 15 bin kişilik bu birlik 20 Nisan'da Çatalca önlerine geldi. Bu arada İstanbul'da beklenen padişah değişikliği olmamış ve meydan İTC ne kalmıştı. İsyancıların bütün derdi, bağışlanmalarıydı. Bu nedenle, isyancılar 24 Nisan'da İstanbul'a giren Hareket Ordusu'na karşı pek fazla direnme gösteremediler.

Bununla beraber, Taşkılla, Davutpaşa ve Taksim kışlaları civarında ciddi çatışmalar yaşandı ve bu kışlalar topa tutuldu. Yıldız Sarayını koruyan birlikler ise hiç bir direnme göstermeden teslim oldular. Sonuçta bu ayaklanma, her ne kadar Mahmut Şevket Paşa daha sonradan bu başarıyı kendisine mal etmek istediye de, ordu kurmay başkanı Mustafa Kemal'in hazırladığı askeri plan ve kaleme aldığı çeşitli bildirimlerle icra edilen hareketle bastırılmış oldu ve sıkıyönetim ilan edildi. Bütün bu olaylar sırasında kaç kişinin öldüğü ise tam olarak belli değildir. Kaynakların verdiği rakamlar değişik olup 100-160 Hareket Ordusu askerinin şehit olduğu, isyancılardan ise 300 kişinin hayatını kaybettiğini yönündedir. Bu olay nedeniyle İstanbul'da yapılmış olan Abide-i Hürriyet mezarlığında ise 2 subay ve 42 erin yattığı bilinmektedir.

Bütün bu gelişmeler olurken Derviş Vahdeti neredeydi ve neler yapmıştı? Derviş Vahdeti daha Hareket Ordusu İstanbul'a yaklaşırken selameti kaçmakta bulmuştu. Amacı bir an önce yabancı bir ülkeye kapağı atmaktı. Bu amaçla ilk önce yandaşı olan İngiliz yanlısı Sait Paşa'ya başvurur, ancak bu isteği reddedilir. Paşanın tavsiyesi üzerine Şehzade Vahdettin'in sarayına sığınmak ister, fakat ayaklanmanın sorumlusu olarak gözüken Vahdeti'yi şehzade de reddeder. Bunun üzerine İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin çok güçlü olduğu bir ilçe olan Gebze'ye(Kocaeli) kaçır. Kıyafet değiştirerek İzmir'e doğru yola çıkar Ancak, bindiği trende bulunan iki subayın kendisinden şüphelenmesi üzerine Hereke'de trenden iner ve çeşitli yerlerde konaklayarak İzmir'e ulaşır. İzmir'de borç almak üzere yanına gittiği Kıbrıslı bir arkadaşının ihbar etmesi üzerine yakalanır ve İstanbul'a getirilir.

Devamı yarın

### Osmanlıya isyan eden bir Kıbrıslı (31 Mart olayı ve Derviş Vahdeti) III



Dünden devam  
Prof. Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

Perşembe 7 Nisan 2011

İstanbul'da kurulan Divanı Harpte yargılamalar başlamıştır. Yargılanmaya başlananlar arasında ayaklanmaya fiilen katıldığı sabit olan Derviş Vahdeti de vardır. Kendisine isnat edilen suç "Volkan Gazetesini imtiyaz sahibi olmak sıfatıyla 31 Mart'ta meydana gelen irticai ve askeri ihtilali hazırlamış olmak" tır. Vahdeti yapılan ilk sorgusunda "İrsi olarak geçirdiği asabi nöbetler dolayısıyla çoğunlukla yazdığı şeylerin faydasını ve zararını düşünemeyecek durumda olduğunu" iddia ederek mahkemenin bu durumu göz önüne almasını ister. Ancak mahkemenin düşünceleri farklıdır. Mahkemeye göre "Hiçbir ilmi ve içtimai eğitim görmeyerek, şimdiye kadar içki ve şarkıcılıkla serseri bir hayat geçirmiş olduğu kendi itiraflarıyla ortaya çıkmış olan sanık, Volkan Gazetesi'nden başka İttihad-ı Muhammedi adlı bir cemiyet kurmuş, saf vatandaşları çekerek onlara şubeler açtırmıştır. Cemiyetin fikirlerinin yayıcısı ve başkanı sıfatı takınarak din ve şeriat örtüsü altında, yayınladığı kışkırtıcı ve fesat çıkarıcı makaleleriyle halkın üzerinde özel bir etki yaptığı gibi, kışlalara kadar sokulan Volkan Gazetesi'ndeki mehdıyane yazılarıyla askeri de etki altına almış, bunları meclis ve hükümet aleyhine sevk etmiştir". Bu

düşüncelerle mahkeme, Meclisin önündeki askerler arasında görüldüğü de sabit olan Vahdeti ve sayısı 70'i aşan bazı yandaşları hakkında, "hasis şahsi menfaatleri için vatani inkıraz girdabına sevk ettikleri ve nice masum vatan evladının ziyan ve hederine sebep oldukları" gerekçesiyle idamlarına karar vermiştir. Verilen ceza, çok değil, sadece 3 ay önce Derviş Vahdeti'nin şeriat lehine ateşli nutuklar attığı Ayasofya meydanında 19 Temmuz 1909 tarihinde infaz edilmiştir.

Bütün bu anlatılardan sonra Derviş Vahdeti'nin 31 Mart ayaklanması içindeki yeri ve rolü nedir? sorusuna geri dönecek olursak şu saptamaları yapmak mümkündür:

Öncelikle şu noktayı belirtmek gerekir ki, 31 Mart ayaklanması, Türkiye'nin daha sonraki yıllarda yaşadığı emir-komuta zinciri içinde gerçekleşen darbelere benzeyen bir hareket olmayıp, ordunun en düşük rütbeli askerleri tarafından başlatılan, plansız, düzensiz ve kötü yönetilen bir askeri hükümet darbesidir. Kısa süreli kanlı kaos ortamı yaratmış olan bu ayaklanmada kimin ne sıfatla hangi cephede yer aldığı bugün bile anlaşılmamış olup, olayı yorumlayanlara göre değişmektedir.

Öte yandan, 1900'lü yılların sonlarına doğru İngilizler ile II Abdülhamit ve İttihatçılar arasındaki iktidar mücadelesinin bu yazıda anlatılmayan ayrıntılarını bilmeden Vahdeti'nin bu kargaşa içinde nerede yer aldığını söyleyebilmek de zordur. Hatta bu ayrıntıları bildiklerini iddia edenler dahi yukarıdaki soruya açık bir cevap verememişlerdir. Bazıları Vahdeti'yi bir "günah keçisi" olarak görürlerken, bazıları da "İngilizlerin kullandığı bir maşa" olarak kabul etmişlerdir. Bir kısmına göre ise Vahdeti İngilizlerin değil, "İttihatçıların kullandığı bir zavallı"dır. Yine bazıları Vahdeti'nin "basit ve davayı temsil etmekten aciz bir şahıs" olarak kabul ederlerken, bazıları da "cahil, yarım akıllı ve sarhoş bir gazeteci" olarak nitelendirmişlerdir. Buna karşın sayısı yok denecek kadar az olmasına rağmen, Vahdeti'yi o zamanki hürriyetçilerin hayallerinden bile edemeyecekleri kadar fikir ve vicdan hürriyetinden yana bir kişi" olarak kabul eden yorumcular da vardır. Ama çoğunlukla kabul edilen Vahdeti'nin "kana susamış bir şeriatçı" olduğu yönündedir ki, bu yargı da aldatıcıdır. Zira 31 Mart olayı her ne kadar şeriatçı/İslamcı bir ayaklanma olarak görülüyorsa da, bunun nedeni, ayaklanma sırasında şeriata duyulan özlemin halkı kandırmaya yönelik bir araç olarak kullanılması ve laiklerin de, ayaklanmaya yol açan tüm diğer etkenleri bir tarafa iterek ayaklanmanın bu yönünü ön plana çıkarmış olmalarıdır. Oysa ki, ayaklanmada İngilizlerin rolü ve Vahdeti'nin İngilizlerle ve İngiliz yandaşı olan Kıbrıslı Kamil Paşa ve Prens Sait Paşa ile yakın ilişkisi göz ardı edilmemelidir.

Vurgulanması gereken diğer bir nokta da, ulu önder Atatürk'ün din adamları hakkındaki görüşlerinin ne kadar doğru olduğudur. Atatürk bir konuşmasında gayet açık bir şekilde "Milletimizin içinde gerçek din adamları vardır, onların içinde de milletimizin hakkıyla övünebileceği alimlerimiz... Fakat buna karşılık, din kisvesi altında din hakikatinden uzak, gereği kadar yetişmemiş, ilim yolunda gereği gibi ilerleyememiş hoca kıyafetli cahiller de vardır. Sakın birbirine karıştırmayın bunları..." demiş ve şöyle devam etmiştir: " Halkımızın saflığından istifade ederek, milletin maneviyatına tasallut eden kimseler vardır aramızda; onların takipçileri, müritleri vardır. Bunlar o cahillerdir ki Türk milleti için mezar olacak durumların meydana gelmesinde daima etken olmuşlardır. Yurttaşlarımıza anlatın ki, bunların millet bünyesinde yaptığı tahribatı görmek lazımdır. Bizi yanlış yola sevk edenler, o habisler, çoğu zaman din perdesine bürünmüşler, halkımızı hep şeriat sözleriyle aldata gelmişlerdir..."

Herhalde Vahdeti'yi ve Vahdeti'nin 31 Mart olayındaki yerini Mustafa Kemal'in bu sözlerinden daha güzel bir şekilde ortaya koyan bir açıklama yapılamaz. Vahdeti, alacağı cezadan kurtulmak için iddia ettiği gibi "deli" falan değildi. Tam tersine, dengesiz ve tutarsız söz ve davranışlarına rağmen tilki gibi kurnaz bir kişiydi. Zayıf tarafı hırslı ve çıkarlarına düşkün bir yapıya sahip olmasıydı. Kendisinin de ifade ettiği gibi, elde ettikleriyle hiç bir zaman yetinmemiş ve hep daha fazlasını istemişti. 31 Mart olayını yorumlayanlar, onun, hele hele ucunda para olunca her kılığa girebileceği ve her şeyi yapabilecek tıynetle bir yapıya sahip olduğunu da dile getirmişlerdir ki, pek de haksız sayılmazlar. Nitekim Vahdeti, aslında İngilizlere duyduğu hayranlığa ve İngiliz yanlısı olan Kıbrıslı Kamil Paşa ve Sait Paşa ile olan yakın ilişkisine rağmen, hürriyetçi bir ortamda giderek daha fazla gelişen şeriatçı/İslamcı akımları bir araç olarak kullanmaktan çekinmemiştir. Ancak ITC'ni hiç hesaba katmayan Vahdeti, hırslı uğruna oyunu yanlış oynamış ve yaptığı bu yanlış hayatıyla ödemiştir. Ama Atatürk'ün dediği gibi, bu hırslı ve çıkarları uğruna yüzlerce insanın mezara gitmesinde çok önemli bir rol oynamıştır.

Bitti